

מראי מקומות- בבא בתרא קכ"ז

בשם הרמ"ה בדף קכ"ו דמה שחולקין ולא אמרי' המע"ה במלוה שעמו, היינו משום דשניהם מכח המת קאתי, ולכאור' משמע מדברי הרמ"ה דלא כהנתיבות, אלא שאין האחים מוחזקים טפי מן הבכור, א"כ למה לא אמרי' כן הכא ג"כ, ולמה צריך הרשאה. ולכן ביאר הקו"ש דמי שבא ואמר בכור אני, הו"ל כאומר אחיכם אני, וכשם שמי שאומר אחיכם אני צריך להביא רא' שהוא אחיהם, כן לענין בכור, צריך להביא רא' דבכור הוא. משא"כ לענין מלוה שעמו, דשם ודאי בכור הוא, והשאלה הוא אם יש לו פי שנים במלוה זה או לא, ולכן בכה"ג שפיר יחלוקו [ועדיין צ"ע בזה].

(ד) **כותבין הרשאה זה לזה- הק' תוס',** הא ר' פפא פסק דאין לו לבכור קודם חלוקה, וא"כ איך כותב לו הרשאה (דלכאור' כתיבת הרשאה היינו דמקנה להשליח מה שרוצה שיגבה בשבילו). ותי' דהלכתא דמי שכותב הרשאה שליח שויי', ולכן אפי' אם לא קנאו עדיין, יכול לכתוב הרשאה. אולם ע' **ברשב"ם** דלא ס"ל כתי' התוס', דכ' דהקנה לו חלקו, משום דקיי"ל דיש לבכור קודם חלוקה, ולדבריו הדרה קו' תוס' לדוכתי', הא ר' פפא פסק דאין לו לבכור קודם חלוקה, ואיך כותבין הרשאה. ותי' **הרשב"א** די"ל דאף דמעיקרא הי' ס"ל לר' פפא דאין לבכור קודם חלוקה, אולם כיון דשמע מר' ינאי וגם מרבא רבי' דאמר עדיפא מינה וכו', הדר בי' וס"ל כוותי' דיש לבכור קודם חלוקה.

(ה) **היו מוחזקים בזה שהוא בכור, ואמר אביו על אחד בכור הוא, מהו- פי' הרשב"ם,** לאו בעדים שמעידין שראו קודם לאחיו, דא"כ אין האב נאמן, אלא מיירי בקול בעלמא, כעין מה שאמרנו לעיל שקורין אותו בוכרא. אולם ע' **ברמב"ן** ועוד דחולקים על דברי הרשב"ם בזה, וכ' דאיפכא משמע, דאם הי' האב רגיל לומר עליו דבוכרא הוא, אז אמרי' דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל אי איכא עדים שנוולד קודם לאחיו, נאמן, שהוא מעיד על זה שהוא בכור ועל האחרים שאינם שלו, ולכן באמת נאמן כנגד העדים, דאי"ז

(א) **אף אינו ממעט חלק בכורה- ע' ברשב"ם** שכ' ציור בשהי' בכור וטומטום ופשוט, והיו שם ט' חלקים, וכו'. וע' **בפתחי תשובה** (חור"מ רפ"א, ז') שהביא מהשב"י שהביא ממי שהעיר על דברי הרשב"ם, לימא דמיירי בבכור וטומטום (בלא פשוט), דנפק"מ אם הטומטום ממעט חלק הבכורה או לא (דאם אינו ממעט, אז הבכור יש לו חצי נכסים בתורת בכור, וחולקים החצי השני). וכ' להוכיח מזה דאין לבן יחיד דין בכור בכלל, וכל הדין בכור הוא רק היכא שיש כאן בן בין הבנים, אבל בלא"ה אין לו דין בכור כלל. וע"ש בפ"ת שהביא כמה חולקים על דעה זו (וע"ע בזה לעיל דף קכ"ג אות א').

(ב) **דדרש רבא, שתי נשים שילדו ב' זכרים, וכו'- פי' הרשב"ם,** ב' נשים של אדם א', והשאלה הוא מי הוא הבכור. אולם ע' **רש"י** בבכורות (מז:), שכ' בהא דהוכרו ולבסוף נתערבו דמיירי בב' נשים מב' אנשים, והשאלה הוא איזה מהן מאיזה אב הוא, ולפ"ז אף בחלק פשיטות צריך הרשאה (ומשמע דגם הא דלא הוכרו קודם שנתערבו מיירי בכה"ג).

(ג) **כותבין הרשאה זה לזה- הק' הנתיבות** (רע"ח, ט'), למה צריכין הרשאה, היאך האחים מדחין כ"א מהם, הרי האחין ודאי אינם הבכור, וא"כ ודאי אותו חלק אינו שלהם, וא"כ למה הם הבעלי דברים לדחות כ"א מהם ולומר דלאו בכור הוא, הרי ממ"נ של א' מב' אלו הוא ולא מן השאר. וכ' להוכיח מזה דחלק בכורה הוי דין על האחין ליתן אותו חלק להבכור, וא"כ שפיר הם יכולים לומר איני יודע אם נתחייבתי לך, ולכן בלא הרשאה יכולים לדחותם. והק' **בשיעורי ר' שמואל** (ס"ז), דלפי **השטמ"ק** בשם **הר"י מיגש** דכ' דצריך הרשאה אף לגבי החלק פשיטות (וכמו שהבאנו לעיל מרש"י, דציור הגמ' מיירי בב' נשים מב' אנשים), הדרה קו' הנתיבות לדוכתי', למה צריך הרשאה, הרי ודאי אין הירושה של האחים, וא"כ למה הם מוחזקים כלפי הספיקות, וצ"ע. **וע"ע בקובץ שצורים** (שצ"ח) שהק' דלפי מש"כ

כן, לימא כן בדין יכיר ג"כ, וצ"ע. וע"ע בשערי ישר (ו', י"ג, ד"ה ועפד"ז) שנקט דהדין יכיר נאמר רק בבן ולא בבת, והק' דלפי תוס' כאן, דהנאמנות לומר ב"ג נלמד מהא דנאמן לומר דהקטן הוא הבכור, א"כ גם כשאומר שבן שהוא קטן מבנותיו בכור הוא, ג"כ נאמן לומר שהם ממזרות.

(י) **כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה** - הק' הנמוקי יוסף (נו. בדפיו), איך נאמן לומר כן, הרי אין אדם משים עצמו רשע.

ותי' די"ל דשוגג הי' [ומבואר דמי שאמר דעבר עבירה בשוגג אי"ז נחשב משים עצמו רשע, ובשלמא אם הא דא"א משים עצמו רשע הוא משום דפוסל עצמו לעדות, א"ש, אבל לכא' מבואר מכתובות יט. דאפי' היכא דאמר לא עשה מדת חסידות נחשב למשים עצמו רשע, וזה לכא' לא גרע מזה, שהרי פשע, וחטא בשוגג ג"כ חטא הוא, ולכא' משמע דהנ"ל לא יפרש כהראשונים שם שכתבו כן, וצ"ע]. עוד תי' **הריטב"א** דגזה"כ הוא דנאמן כאן. ועוד כ' דאולי כאן אמרי' פלגין דבורי' [ולכא' דבריו תמוהים, מה שייך כאן לפלוג דבורי', הרי אינו יכול לומר שהי' אחר שבא עליה, דא"כ הוי הבן ממזר ולא חלל, ואולי כוונתו באמת לפלגין נאמנות, וצ"ע]. וע"ע **בקובץ הערות** (כ"ב, א') שהביא מהמאירי ביבמות דהביא מח' אם אינו נאמן לומר דבנו בן גרושה אא"כ אומר שוגג הייתי, או דלמא כיון דאין נאמנותו מדין עדות, הרי שפיר נאמן אף אמר מזיד הייתי דמשים עצמו רשע [ומשמע מזה דמה דאינו יכול להשים עצמו רשע הוא רק לענין עדות, אבל בעצם יהי' נאמן לומר דרשע הוא, ולכן נאמן לומר דזהו בן גרושה]. וע"ע **ברש"ש** שכ' די"ל דידוע לכל שנשא גרושה, ולכן אי"ז משים עצמו רשע, דהכל יודעים דרשע הוא, והוא רק מחדש שבן זה נולד ממנה.

(יא) **כך נאמן לומר זה בן גרושה וכו' - הק' תוס',** מנין לנו דהאב נאמן לומר גם לפסול הילד, הרי אולי אינו נאמן אלא לטובתו, כגון לומר שהוא בכור. ותי' דכיון דנאמן לומר על בן הקטן שהוא באמת הבכור, א"כ נמצא דנאמן לומר על הגדולים שהם ממזרים, וא"כ נמצא דנאמן גם לפוסלו. וכ"כ הרמב"ם (אי"ב ט"ו, ט"ז), דנאמן אף לומר על בן בין בניו שאינו בנו וממזר הוא. וע' באמרי משה (י"א) שכ' בשם השלטי גבורים דבאמת אינו נאמן לומר דממזר הוא, דהא לפי דבריו אינו בנו, ונאמן לומר ממזר הוא רק היכא שאמר שבא על ערוה או על ממזרת ועי"ז נעשה ממזר. והק' האמר"מ על סברת תוס' והרמב"ם, איך נאמן ע"ז, הרי אומר שאינו בנו, וא"כ איך נאמן

נחשב כנגד עדים, שהוא מעיד דבאמת אינם בניו. אולם ע' במשנה למלך (נחלות ב', י"ד) שהביא מהמהריב"ל והמשפטי שמואל דחולקים ע"ז, וס"ל דאף דמודה שהן בניו, מ"מ נאמן על האחד שהוא בכור נגד עדים [ולכא' ס"ל דזה נכלל בקרא, וצ"ע].

(ו) **מספקא לי' אי כר"י אי כרבנן - הק' הקובץ שעורים** (ת"ז), דכיון דמספקא לן, נימא בכור ולא ספק בכור, וכמו דאמרי' לעיל, ואין לומר דספיקא דדינא שאני, שהרי לגבי עשירי ודאי ולא עשירי ספק, אמרי' כן אף לענין ספיקא דדינא. ותי' דהכא הי' ניכר מתחלה והספק נולד אח"כ.

(ז) **יכיר, יכירנו לאחרים - כ' הרשב"ם לקמן** (קלד: ד"ה ליוורשו) דהדין יכיר הוא רק דמי שכבר מוחזק לנו שהוא בנו של אביו, הרי האב נאמן לומר שהוא הבכור, אבל מי שאין ידוע לנו שהוא בנו, אין יכיר אומרת שנאמן לומר שהוא בנו, וכן מבואר בתוס' שם. אבל הרמב"ם (נחלות ב', י"ד) כ' "אפי' אמר האב על מי שלא הוחזק בנו כלל זה הוא בני ובכורי הוא, נאמן". וע"ע בקצות (רע"ז, ב') מש"כ בזה.

(ח) **יכיר יכירנו לאחרים, מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור - ע' בקובץ שעורים** (תנ"ו) שהביא מה שהק' הש"ש ורעק"א, למה אמרי' לקמן דהאומר זה בני נאמן לפטור אשתו מחליצה משום דבידו לגרשה, תיפוק לי' דנאמן שזה בנו מדין יכיר. ותי' הקו"ש דמה שנאמן בתורת יכיר, היינו רק היכא דצריך לנאמנות שזה בנו, אבל לענין חליצה, אין צריכין כלל להא דזה בנו, אלא סגי במה שיש לו בן. וא"כ, כמו דאם הי' אומר "יש לי בן" לא הי' נאמן מדין יכיר, כן אם אמר "זה בני" אינו נאמן מדין יכיר לגבי חליצה, דכיון דאין צריך להא דזה בנו, ממילא גם אם אומר זה בני אינו נאמן.

(ט) **זה בני בכור - ע' בשלטי הגבורים בקידושין** (לב. בדפיו) שכ' דגם נאמן לומר על בתו שהיא בת י"ב מדין יכיר. והק' הקו"ש (ת"ו) מהכ"ת, הרי התורה אמרה בן, וכמו דממעטינן בת מדין סורר ומורה משום שנא'

שירצה כריב"ב) כמו דאינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם. (אגב, ע"ש עוד בשולי התשובה שם שהק' עוד על סוגיין, על מה שהק' הגמ' דלפי ר"מ יכיר ל"ל, הרי יש נפק"מ לענין אם מעות יש לו, דהא אין מטבע נקנית בחליפין, וקנין אגב אי' שי' תוס' שהוא רק מדרבנן, וא"כ כלפי הקנאות מעות לכאור' צריך לדין יכיר אף לר"מ, וצ"ע).

(טו) **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס** - מבואר בסוגיין דאף למ"ד א"א מקנה דשלב"ל, מ"מ אינו יכול להקנות דבר שיבא לו כשהוא גוסס. ויש לע', מהו בדבר שכבר הוא בעולם, האם יכול להקנותו שיחול הקנין בשעה שהוא אינו בר הכי להקנותו, וכגון שהוא גוסס. וע' בשיעורי ר' שמואל לקמן (אות צ"ג), שהביא מח' הראשונים בזה, דנח' הרשב"א והריטב"א במס' גיטין אם יכול להקנותו באופן זה.

(טז) **וחזר ואמר עבדי הוא - כ' הרשב"ם** דזהו בין בתכ"ד ובין לאחר כדי דיבור. ותמה המאירי, הרי אף בעדות יכול לבטל דבורו הראשון תוך כדי דיבור, ובכל מקום אמרי' דתכ"ד כדבור דמי. והביא שיש שרוצה לסייע דברי הרשב"ם דכל זה הוא רק היכא דאומר דבורו השני' דרך חזרה, אבל היכא דאין משמע מדבריו דרוצה להכחיש דבורו הראשון, הרי"ז עדות שני', וא"א לו להעדות ב' עדויות.

(יז) **הי' עובר על בית המכס וכו' - ע' בקו"ש** (ת"ח) שהביא מש"כ השב שמעתתא (שמעתתא ו') בשם החכמי פריניצא דמי שאומר קדשתי בתי, אינו נאמן לחזור באמתלא, והק' הש"ש דלמה כאן נאמן לומר דמה שאמר בני הוא הי' רק משום המכס. ותי' הקו"ש דלפי מש"כ השו"ת הר"ן דחוץ לב"ד יכול לחזור, א"ש. אלא דכ' דאכתי ק', דא"כ למה צריך אמתלא כלל, ותי' דמה שאינו נאמן בלא אמתלא, הוא רק היכא דהגדתו השני' הי' בב"ד, אבל היכא דגם הגדתו השני' לא הי' בב"ד, נאמן לחזור אפי' בלא אמתלא.

דממזר הוא, הרי אין אדם נאמן אלא על בנו. וכ' שיש ליישב בב' אופנים, א) דהיינו מדין חזקה, דמי שאנו מחזיקים עד עתה שזה אביו והוא בנו, התורה מאמין לאותו ה"אב" לומר שהוא ממזר ואינו בנו. ב) נאמן בתורת ממה נפשך, אם אנו רוצים להכשירו, ע"כ משום שאנו אומרים שבנו הוא, ואם הוא אביו, הרי יש לו נאמנות עליו, ואיך אומרים שהוא כשר והוא אביו, הרי האב יש לו נאמנות, וע"כ מהימן האב לפוסלו.

(יב) **בן גרושה - הק' הקובץ שיעורים** (תי"ד), איך נאמן לומר כן, הרי אינו נאמן לפסול האשה. ותי' דמיירי שכבר מתה. וע"ע בקצות (רע"ט, ד') שהביא מש"כ הנ"י (נו. בדפיו) בשם הריטב"א דאמרי' פלגינן דבורי' (ולכאור' הם הם דברי הריטב"א שהבאנו לעיל), והבין דאינו נאמן אלא כלפי הבנים, ולא כלפי האם [ולכאור' זהו דין פלגינן נאמנות] (אלא דכ' דנאמן לומר דגרושה היא מדין ע"א נאמן באיסורין). נויש לעי' למה לא תי' הקר"ה כן, וצ"ע. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (פ') בזה באריכות.

(יג) **למאי הלכתא - ע' בקצות** (רפ"א, סוף אות א'), שהביא שי' הרמב"ן, דמצוה הוא להודיע לנו מי הוא הבכור כדי להנחיל לו, והק' עליו מסוגיין, דמהו קו' הגמ' למאי הלכתא, הרי יש כאן נפק"מ לענין מצוה, דנפק"מ לענין שיהי' יכול לקיים המצוה להנחיל לבכור שלו, והניח בצ"ע. ותי' האור שמח (נחלות ב', י"ד, בסופו) דכל כמה שלא ידע הגמ' שאין אופן שלא יוכל להעביר חלק הבכורה, א"כ איך שייך שהטילה עליו התורה מצוה לפרסם ולהודיע שהוא בכור, דהא מאי אהני לן בהא הודעה שבכור הוא, הרי בידו לעשות כרצונו ע"י לשון מתנה. אבל למה דמשני דאיכא גווי דלא מצי יהיב במתנה, ולא בדעתו תלוי, א"כ יש נפק"מ במה שהוא בכור, א"כ שוב שפיר שייך לומר שיש מצוה להכירו.

(יד) **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס - הק' בתשו' רעק"א** (קל"ב ד"ה ואי, בשם הבני אהרן בשם המהרי"ט), הא אפי' כשהוא גוסס יש לו מגו, דבידו להנחיל לו בתורת נחלה, וכריב"ב. ורוצה להוכיח מכאן דאין אדם יכול להנחיל דבר שאינו ברשותו (דהיינו, להנחיל למי